

KRÁLÍČEK OBECNÝ (*REGULUS REGULUS*)

Zpěv králíčka obecného je vysoký a jemný. Pro sluch některých starších lidí jsou bohužel jeho vysoké tóny téměř neslyšitelné. Foto: Petr Šaj

Robert Doležal

*Nazvat někoho vzhledem k jeho tělesné konstituci střízlíkem může být sice trefné, ale kdybychom chtěli být přesnější, museli bychom ho pojmenovat králíčkem. Králíček obecný a jeho příbuzný králíček ohnivý (*Regulus ignicapilla*) jsou skutečně těmi nejmenšími opeřenci, kteří se v naší přírodě vyskytují. Jejich průměrná hmotnost se pohybuje pouze kolem pěti gramů. Už jejich latinské jméno *regulus* – králíček, naznačuje, že se jedná o protipól opeřených králů vzdušného prostoru – orlů. Jméno *regulus* je totiž zdvojnásobením slova *rex* – král. Jiné vysvětlení jména těchto drobných pěvců kolibříčího vzrůstu se vztahuje ke žlutooranžové skvrně na jejich hlavě, která může připomínat obdobu královské koruny.*

Rozšíření a početnost

Králíček obecný je druhem s palearktickým typem rozšíření a nesouvislým areálem výskytu, zvláště ve východní Asii. Obývá podstatnou část Evropy, především její severní a střední část. Na východě zasahuje za Ural do oblasti Tobolska a Omska, izolovaná populace žije i v Číně (CEPÁK a kol., 2008). Dlouhodobé změny areálu nejsou v Evropě patrné, i když se králíček obecný rozšířil teprve v relativně nedávné minulosti se zavedením smrkových monokultur (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Evropa představuje více než polovinu jeho celkového areálu výskytu s populací přesahující 19 milionů párů. V letech 1970–2000 byla zdejší populace stabilní či přibývající, a proto je tento druh hodnocen jako zabezpečený (BirdLife International 2004). Početnost králíčka obecného byla odhadnuta na základě dat získaných v letech

2001–2003 v rámci mapování hnízdního rozšíření ptáků v ČR na 200–400 tisíc hnízdních párů (ŠTASTNÝ et al., 2006).

Prostředí a způsob života

Typickým hnízdním prostředím králíčka obecného jsou jehličnaté (smrkové a jedlové) lesy od nížin po horní hranici lesa. Méně početně se vyskytuje v lesích smíšených, a to převážně v mimohnízdním období. Na tahu jej lze zastihnout i mimo lesní porosty, např. v křovinách a stromořadích, také ve městech, zvláště v zimním období, ale téměř vždy na jehličnanech. V ČR hnízdí na celém území. Nejvýše byl v době hnízdění zastížen v 1350 m n. m. v Jeseníkách a v 1300 m n. m. v Krkonoších. Hnízdní hustota se pohybuje v jehličnatých a listnatých lesích, ale i v lesích příměstských mezi 1,0–10,3 párů/10 ha (ŠTASTNÝ a kol., 2011). Králíček obecný je

Výsledky kroužkování ukazují na vysokou fidelitu (věrnost místu vyhnízdění) obou pohlaví králíčka obecného. Foto: Luboš Novák

druhem částečně tažným, u něhož nejsou záznamy o přezimování pouze z nejsevernějších oblastí. Protahující ptáci se mohou objevit i mimo areál hnízdního rozšíření. Zastiženi byli např. v Alžírsku, Tunisku, Egyptě, na Krymu a na Kavkazu. Tah pro-

bíhá ve dne od konce srpna do začátku listopadu, jarní tah, který je slabší, začíná již v únoru a vrcholí v březnu a v první polovině dubna. (CERÁK a kol., 2008).

Popis

Králíček obecný je skutečný drobek mezi pěvci, který měří od špičky zobáku po konec ocasu asi 9 cm. Samec má na temeni černě lemovaný žlutý proužek s oranžovým středem. V klidu nemusí být tento znak výrazný, nápadný je v toku nebo při načepýření, kdy může tvořit až náznaky chocholky. Samice je obvykle bez oranžové na temeni. Svrchní strana těla je zelená, spodní špinavě bílá, na křídlech jsou vidět dva výrazné bílé proužky. Mláďata mají temeno jednotvárně šedozelené. Králíček obecný má kompaktní kulatý vzhled díky poměrně velké hlavě a krátkému krku. Neúnavně se proplétá nebo poletuje u konců větviček jehličnatých stromů a zpravidla na sebe upozorní hlasem. Buď se jedná o vysoké vábení *sí-sí-sí*, nebo charakteristický rytmický zpěv složený ze stoupajících a klesajících jemných tónů *ciciduciciducicidui* (ŠTĀSTNÝ a kol., 2011).

Hnízdění a péče o mláďata

Samci se objevují na hnízdišti před samicemi koncem února a začátkem března. Začínají obhajovat teritorium a po přiletu samic tokají tím způsobem, že prolézají větvemi, neustále se hlasitě projevují, čepýří žluté peří na temeni a spouštějí křídla. Hnízdo začíná stavět samec, ale dokončuje ho samice. Jeho stavba trvá asi 20 dní. Umístěno je nejčastěji na smrku ztepilém v průměrné výšce 11 m a vpleteno bývá do převislých postranních větviček ve vzdálenosti až 4 m od kmene. Hnízdo je tlustostěnné, téměř kulovité a svrchu otevřené. Jde o pozoruhodnou stavbu zavěšenou na několika dolů visících větvíčkách, která dokáže odolat i velice silným větrným poryvům a prudkému dešti. S dorůstajícími mláďaty se dokonce mírně roztahuje do šířky. Tvořeno je třemi vrstvami: vnější je z mechu, pavučin a lišejníků, střední z jemného mechu a výstelka je ze srsti a peří. Se snůškou začíná samice nejčastěji v průběhu dubna a tvoří ji 7–10 (5–13) vajec s tenkou skořápkou, kterou prosvítá žloutek. Inkubace začíná snesením posledního vejce. Na vejcích sedí pouze samice po dobu 14–17 dní. O mláďata na hnízdě pečují rodiče 21–24 dní

a po vylétnutí je dalších 14–18 dní dokrmují. Samostatnosti dosahují ve stáří 34 dní a pohlavně dospívají v následujícím roce. Králíci obecní hnízdí dvakrát ročně. Druhé hnízdo bývá stavěno ještě před vyvedením mláďat z hnízdění prvního (ŠTĀSTNÝ a kol., 2011).

Potrava

Po celý rok vyhledává králíček obecný převážně živočišnou potravu. ŠTĀSTNÝ (2011) shrnuje výsledky několika studií, kdy v bývalé SSSR tvořili až 73,5 % potravy králíčků stejnokřídílí, až 68 % pavouci, 60 % housenky motýlů, pak dvoukřídílí, písevky, ploštice a brouci. Ve Finsku byli v potravě zjištěni pavouci, dvoukřídílí, mšice, larvy fytofágních blanokřídilých a housenky. V potravě mláďat bylo v bývalé SSSR 22 % pavouků, 11 % ploštice, 35 % stejnokřídilých, 24 % lumčků, písevek, brouků a mravenců. Mláďatům byly předkládány i velké housenky, které staří ptáci nejprve vymáčkali a mláďata krmili jejich obsahem. S rostoucím věkem mláďat se kořist zvěšuje. Staří ptáci sbírají potravu v nejbližším okolí hnízda, nejčastěji ve větvích stromů a na keřích (ŠTĀSTNÝ a kol., 2011).

Význam a ochrana

Na území ČR proběhly již tři cykly mapování hnízdního výskytu ptáků. Králíček obecný byl v letech 1973–1977, tedy během prvního cyklu, zaznamenán na 89 % mapovacích čtverců. V letech 1985–1989 obsadil 92 % kvadrátů a v letech 2001–2003 93 % kvadrátů. Jeho početnost je u nás stabilní, což dokazují také výsledky monitoringu ptačích populací v ČR z období 1982–2003 (ŠTĀSTNÝ et al., 2006). Králíček obecný nepatří k zvláště chráněným živočichům, nicméně jeho ochrana, stejně jako všech volně žijících ptáků, je u nás zabezpečena Zákonem o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., který zakazuje jejich zabíjení, chytání a držení v zajetí, úmyslné poškozování nebo odstraňování hnízd, sbírání jejich vajec a úmyslné vyrušování zejména během rozmnožování a odchovu mláďat (STEJSKAL & VERMOUZEK, 2004).

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Autor:

Ing. Robert Doležal

www.birdwatcher.cz

E-mail: dodin@post.cz

Zde je dobře patrná výrazná žlutooranžová „chocholka“ samce chyceného během kroužkování. Foto: Josef Chytil

Krátký krk a poměrně velká hlava mu dávají kompaktní a kulatý vzhled. Korálkově tmavé oči vypadají velké v jinak světlé, nevýrazné „tváři“. Foto: Jan Havránek

Na tahu je králíček obecný k zastížení i mimo lesní porosty, ale vždy je to v místech s výskytem alespoň nějakého jehličnatého stromu. Foto: Luboš Novák